

AĞRIDAĞI EFSANESİ (1970)

YAŞAR KEMAL (1923 – 2015)

Genel Bakış

Anadolu coğrafyasının halk hikayelerinden ve bu anlatılardaki üsluplardan yola çıkan Yaşar Kemal, Anadolu insanına özgü bir roman biçimi ve biçemi geliştirmeye çalışmıştır. Ağrı Dağı, sahip olduğu coğrafi niteliklerle birçok halk hikayesine, destana ve masala konu olmuştur. Özellikle geçmiş dönemlerde yaşamış olan toplumlar için dağ figürleri genel olarak enginliği, bereketi, bilinmezliği, sessizliği, cesareti ve güveni temsil ederler. Kemal 1952 yılında *Nuhun Gemisi Peşinde* adlı röportajını kaleme aldıktan sonra 1970 yılında *Ağrıdağı Efsanesi* başlıklı yapıtı Hürriyet gazetesinde tefrika edilir. Aynı yıl içerisinde söz konusu edilen eser Abidin Dino'nun resimleriyle birlikte kitap olarak yayımlanır. Yaşar Kemal, Van şehrinde doğmuş ve ailesi de uzun süre burada yaşamıştır. Yazar çocukluk yıllarında Ağrı Dağı'yla ilgili birçok efsane dinlemiştir. Ağrı Dağı'nda yapmış olduğu röportajdan da yola çıkan yazar, *Ağrıdağı Efsanesi*'ni kaleme almıştır. Onun yazarlık anlayışında gerçekle efsaneyi bir araya getirebilmek oldukça önemlidir. Yazara göre dağlar daima, çalışkan ve dürüst insanlara yuva olmuştur. Haksızlığa başkaldıran insan ilk önce dağlara sığınmıştır. Kemal'in bu eserdeki en büyük amacı; gençlik yıllarında Ağrı Dağı'yla ilgili dinlemiş olduğu hikayeleri romanlaştırmaktır. Yaşar Kemal'in bu eseri bir roman olarak nitelendirilse de aslında yapısal ve içeriksel olarak halk hikayesi türüne daha yakındır.

Özet

Girid dağının eteklerinde yaşayan dağlılardan bir olan Ahmet bir gün, evinin önünde çeşitli damgaları olan bir at bulur. Köyün bilgesi olan Sofi ona atı üç kere uzağa bırakmasını söyler. Eğer at evin uzağına her bırakılışında geri dönerse töreye göre at Ahmet'in olacaktır. Ahmet Sofi'nin dediğini yapar ve at Ahmet'in peşini bırakmaz. Töreye göre at Ahmet'in olmuştur ve ne olursa olsun onu kimseye vermeyecektir. Beyazıt Paşası Mahmut Han'a ait olan at, Kürt beyleri tarafından Ahmet'ten geri istenir. Ahmet onlara töreyi hatırlatır ve atı geri veremeyeceğini söyler. Ahmet, at ve köylülerle birlikte Girid dağına saklanır. Mahmut Paşa'nın adamları asice davranan Sofi'yi tutuklar ve zindana atar. Mahmut Paşa Ahmet'i affettiğine dair köylere haber salar. Ahmet Mahmut Paşa'nın huzuruna çıkar ve atı veremeyeceğini söylemesi üzerine zindana atılır. Ahmet yörenin en iyi kaval üstadıdır. Paşanın kızı Gülbahar onu uzaktan kaval çalarken görünce aşık olur. İkili gizlice görüşmeye başlarlar. Paşa asileri idam etmeye karar vermiştir. Gülbahar Ahmet'i ve diğerlerini kurtarmak için Demirci Hüso'yla görüşür. Demirci Hüso Gülbahar'ı Kervan Şeyhi'yle görüştürür. Şeyhten alınan mühürle birlikte Hüso dağlıların yanına gider ve atı alıp paşaya getirir. Fakat paşa kendisine başkaldırmış olan asileri idam etmekte kararlıdır. Gülbahar zindancıbaşı Memo'dan Ahmet'in bırakılmasını ister. Memo Gülbahar'ın bir saç teli karşılığında Ahmet'i bırakır. Memo istediği şeyi elde ettikten sonra intihar eder. Bütün olup bitenleri oğlu Yusuf'tan öğrenen Mahmut Paşa Gülbahar'ı zindana attırır. Gülbahar'ın zindana atıldığını öğrenen halk sarayın kapısına dayanır ve Gülbahar serbest bırakılır. Kervan Şeyhi aşıkları Hoşap Beyi'ne emanet eder. Geleneğe göre Hoşap Bey, aşıkları evlendirecek ve onları kimseye teslim etmeyecektir. Mahmut Paşa, Ahmet'in Ağrı Dağı'nın zirvesine çıkması şartıyla kızını vereceğini söyler. Ahmet dağa çıkıp geri dönmeyi başarır. Lakin Ahmet'in Gülbahar'a karşı bütün tutumu değişir. Ahmet Gülbahar'a Memo'ya ne verdiğini sorar. Ahmet almış olduğu cevap karşısında kendisini Küp Gölü'ne atar.

Kişiler

Ahmet Babası Resul ve dedesi Sultan Ağa gibi kaval üstadı olan Ahmet, Girid'in dağlılarından. Küp Gölü'nde kaval çalan Ahmet bir gün evinin önünde çeşitli damgaları olan bir at bulur. Töreye göre at kime gelirse ve onun yanından ayrılmazsa atın sahibi o kişi olur. Atın sahibi olan Mahmut Paşa Ahmet'ten atını geri ister. Fakat Ahmet atı geri vermemek konusunda direnir. Mahmut Paşa'nın söylediği yalanlar sonucunda yakalanan Ahmet zindana atılır. Burada paşanın kızı

Gülbahar'la tanışır ve ikili birbirlerine aşık olurlar. İki sevgili birbirlerine kavuşabilmek için paşayla mücadele ederler. Mahmut Paşa kızını tek bir şartla Ahmet'e verecektir. Bu şarta göre Ahmet, Ağrı Dağı'na çıkıp geri dönmelidir. Ahmet Ağrı Dağı'nın zirvesine çıkar ve geri döner. Fakat Ahmet'in Gülbahar'la ilgili aklını kurcalayan bazı soruları vardır.

Mahmut Paşa Eserin kötücül karakterinin babası, Erzurum'da medrese eğitimi aldıktan sonra İstanbul'a gidip saraya girmiştir. Sarayda bulunduğu kısa bir sürenin ardından Beyazıt'a paşa olarak gönderilir. Paşanın babası ilim ve sanatı sever, dağlıların kültürlerine sahip çıkar. Babası gibi Erzurum'da okuyan Mahmut Paşa birçok memleket gezdikten sonra Beyazıt'a geri döner. Babasının aksine paşa dağlıları sevmemektedir ve imkan bulması halinde İstanbul'a gitmek istemektedir. Bir Ermeni, Bir Kürt ve bir de Kafkasyalı olmak üzere üç kadınla evlidir. Toplamda sekiz oğlu ve üç kızı vardır. Atını kaybetmiş olan paşa onun Ahmet adındaki bir dağlının elinde olduğunu öğrenir. Mahmut Paşa atını geri almak ve itibarını kaybetmemek için insanlara işkence eder. Gülbahar'la Ahmet'in birbirlerine aşık olduğunu öğrendiğinde onlara engel olabilmek için elinden geleni yapar.

Gülbahar Mahmut Paşa'nın kızı olan kadın karakter yirmi iki yaşındadır. "Gülbahar orta boylu, dolgundu. Duru, açık bir teni vardı. Buğday benizliydi. O, kız kardeşlerinden başka türlüydü. Ağrıdağı kadınları gibi üst üste dökme fiistanlar giyer, saçlarını kırk örgü yapardı. Gerdanlığı altındı. Ayak bileklerine Ağrıdağı kadınları gibi altın, inci, zümrüt halhallar takardı. Çok zekiydi. Az konuşur, hep inceden gülerdi". Diğer kardeşlerinden farklı bir kişilik yapısına sahip olan Gülbahar köylülere sürekli olarak yardım eder ve onlar gibi giyinir. Paşanın atı yüzünden zindana atılan Ahmet'i kaval çalarken görür. Gülbahar onu görür görmez aşık olur. Gülbahar Ahmet'i babasının zulmünden kurtarmak için elinden geleni yapar. Ahmet'in serbest bırakılması için zindancıbaşı Memo'ya saçından bir tutam verir. Ahmet'e, onu kurtarmak için Memo'ya istediği her şeyi verebileceğini söyler.

Sofi Dağlıların bilgesidir ve kaval üstadıdır. Mahmut Paşa'ya karşı isyan ettiği için Ahmet'le birlikte zindana atılır.

Memo Mahmut Paşa'nın zindancıbaşısıdır. Gülbahar onun merhameti sayesinde istediği zaman Ahmet'le görüşür. Memo Gülbahar'a aşiktir ve hiçbir zaman onunla birlikte olamayacağını bildiği için sürekli kederlidir. İntihar etmeden önce Gülbahar'dan, saçından bir tutam kesip vermesini ister.

Demirci Hüso Ateşe tapan ve büyü güçleri olduğu düşünülen bir demircidir. Kemal'in eserlerindeki demirci tiplerinin rolü oldukça önemlidir. Hüso aşıkların birbirlerine kavuşmalarını sağlar.

Kervan Şeyhi "Evinin önünde ulu bir meşe ağacı vardı. Meşe ağacı da Kervan Şeyhi kadar kutsaldı. Belki de ondan daha çok. Ağacın, Kervan Şeyhinin birçok kerametlerini anlata anlata bitiremiyorlardı. Az ilerden büyük kervan yolu geçirdi. Arabistandan, Trabzondan, bütün Anadoludan gelen yollar burada birleşir İrana, Turana, Hindistana, Çine Maçine buradan giderdi. Bu yoldan geçen kervancı kim olursa olsun, hangi milletten olursa olsun, azdan az, çoktan çok bu meşenin dibine paralar bırakırdı. Kervancıların bıraktığı paraya hiç kimse el sürmezdi". Şeyh aşıkların kavuşmasına yardım eder.

Anlatıda rol alan diğer karakterlerin isimleri şunlardır: Hoşap Beyi, Yusuf, Musa Bey, İsmail Ağa, Gülriz, Gülistan vd.

Öykü

Çobanlar, Küp Gölü ve Ak Kuş Ağrı Dağı'nın doruklarında dipsiz bir göl bulunmaktadır. Yerli halk bu göle Küp Gölü adını vermiştir. Göl, etrafında bulunan bin bir türlü bitkinin yansıtmış olduğu renkler nedeniyle ışıl ışıldır. Baharın gelmesiyle birlikte birçok çoban bu gölün başında toplanıp "Ağrıdağının Öfkesi"ni çalmaya başlarlar. Çobanların çalmış olduğu ezgiyle birlikte gökte ak bir kuş görünür. Bu ak kuş parça bitene kadar gölün üzerinde uçar. Çobanlar gün doğumundan gün batımına kadar kavallarını çalarlar. Gün batımında müzik kesilir ve ak kuş göle dalıp bir süre orada kalır. Ardından ak kuş Ağrı Dağı'ndan uçup gider.

Damgalı Atın Ahmet'i Seçmesi Üzerinde çeşitli işlemler olan soylu bir kır at Ahmet'in evinin önünde durmuştur. Atı Ahmet'in evinin önünde ilk kişi köyün bilgesi olan Sofi'dir. Atın üstünde güneş ve hayat ağacı damgaları vardır. Bu atın önemli bir kavime ya da sultana ait olduğu bellidir. Evinden

dışarı çıkmamış olan Ahmet, gün doğumuna kadar kavaliyle Ağrıdağı'nın Öfkesi'ni çalar. Sofi'ye göre yaşanan coğrafyanın en iyi kaval çalan kişisi Ahmet'tir. Ahmet'in babası ve dedesi de birer kaval üstadıdır. Evinden dışarı çıkan Ahmet, Sofi'yi ve kır atı görür. Sofi Ahmet'e konunun kim olduğunu sorar. Ahmet'e hiç kimse misafir olarak gelmemiştir. At sahibinden kaçmış ve Ahmet'in evinde durmuştur. İnanca göre; bir evin önünde durmuş olan at, üç kez evden uzak bir yere götürülüp geri dönerse bir daha geri verilmemek üzere at, geri döndüğü kişinin olur. Ahmet kır atın üzerine biner ve onu evden uzak bir yere bırakır. Her seferinde at Ahmet'i takip eder. Artık kır at Ahmet'in kısmetidir. Ahmet atın sahibinin bir gün çıkıp geleceğini bilmektedir. Fakat at onun için bir tanrı yadigarıdır ve geri vermeyecektir. Ahmet'in soylu atının ünü civardaki bütün (İran, Turan vb.) vilayetlere ulaşır. Aradan altı ay geçtikten sonra Sofi Ahmet'in yanına gelir.

Mahmut Paşa'nın Ahmet'ten Atını Geri İstemesi Gelen haberlere göre; Beyazıt Paşası Mahmut Han, atını aramaktadır. Mahmut Paşa atını geri getiren kişiyi beş at ve elli altınla ödüllendirecektir. Atı saklayan kişiyse idam edilecektir. Ahmet atı geri vermekte inat eder ve bu konuda karardır. Bir ay sonra Mahmut Paşa'nın adamları Ahmet'le görüşür. Ahmet atı onlara vermez. Mahmut Paşa Kürt - beylerini atı geri almaları için görevlendirir. Ahmet onlara durumu anlatır ve Kürt Beyleri Ahmet'i haklı bulurlar. En sonunda Mahmut Paşa kendi işini kendisi halletmeye karar verir. Güz döneminde Ahmet'in yaşadığı köye gelen Mahmut Paşa ikinci vaktinde onun evine varır.

Dağlıların Mahmut Paşa'dan Saklanması Köylülerin hepsi köyü terk etmişlerdir. Köyde bulunan yalnızca Sofi'dir. Mahmut Paşa ve adamlarının köye girişi yaptığını gören Sofi, evinin kapısının önüne çıkar. Mahmut Paşa'ya köylüye etmiş olduğu zulümden dolayı isyan eder. Mahmut Paşa Sofi'yi tutuklatır. Köylülerin köyü terk etmelerini bir isyan girişimi olarak değerlendiren Mahmut Paşa onları aramaya başlar. Beldenin her yerinde köylüler aranır fakat hiç bir iz bulunamaz. Mahmut Paşa ve adamları kışın Ağrıdağı'na varır. Kürt beyleri Mahmut Paşa'yı Girid dağları konusunda uyarırlar. Dağ insanlarını bu bölgede bulabilmek oldukça zordur. Köylüleri bulmak için inat etmiş olan paşayı Kürt beyleri durdururlar ve onunla anlaşma yaparlar. Paşaya saraya dönmesini, yaz mevsimine kadar atı bulacaklarını söylerler. Mahmut Paşa onların bu önerisini kabul edip sarayına çekilir. Paşa köylülerin de bulunmasını ister. Zindana atılmış olan Sofi'nin yanına Mahmut Paşa'nın kızı Gülbahar gelir. Gülbahar Sofi'ye atla ilgili bazı sorular sorar. Sofi Gülbahar için kaval çalmaya başlar. Gülbahar duymuş olduğu ezgiler karşısında mest olur. Sofi Gülbahar'a "Ağrıdağın Öfkesi" hikayesini anlatır. Ardından Mahmut Paşa Sofi'yi huzuruna getirtir. Paşa ondan atı ve Ahmet'i getirmesini ister. Sofi paşanın teklifini reddeder ve yeniden zindana atılır. Paşa Gülbahar'a Sofi'yle görüşmesini yasaklar.

Mahmut Paşa'nın Ahmet'i Yakalaması Paşa köylüleri ve Ahmet'i affettiğine dair haber salar. Beldenin ileri gelenleri paşanın ne yapacağını tartışırlar. Paşanın bir düzenbazlık peşinde olup olmadığını anlamaya çalışırlar. En sonunda Ahmet Mahmut Paşa'nın huzuruna gelir. Mahmut Paşa Ahmet'ten atını ister. Ahmet onun isteğine karşı çıkınca zindana atılır. Beldenin ileri gelenlerinden Musa Bey de zindana atılır. Mahmut Paşa'nın düzenbazlığı dilden dile dolaşarak her yere yayılır ve Mahmut Paşa halkın dilinde türkü olur.

Gülbahar'ın Ahmet'e Sevdalanması Zindana atılan Ahmet kaval çalmaya başlar. Onun çalmış olduğu ezgileri Gülbahar duyar. Ahmet'e sevdalanmış olan Gülbahar onları zindandan kurtarmanın bir yolunu düşünür. Gülbahar onlara gizlice yemek gönderir. Artık Gülbahar sürekli olarak Ahmet'i düşünür ve onu rüyalarında görür. Gülbahar, Zindancıbaşı Memo'ya yemek götürme mazeretiyle Ahmet'i görmeyi başarır. Memo da zaman zaman zindanın kapısını aralık bırakarak Gülbahar'ın Ahmet'i görmesini sağlar. Ahmet, Sofi ve Musa Bey'in hapsedildiği zindan Yapıcıbaşı Süryani Süleyman Usta tarafından yapılmıştır. Zindan'ın içine ışık veren pencereler sarayın en önemli yapılarıdır. Süleyman Usta bu pencerelere dokunan ya da onu bozan kişiye beddua etmiştir.

Ahmet'le Gülbahar'ın Görüşmesi Gülbahar sürekli Ahmet'i düşünüp ona özlem duymaktadır. Sevinç ve korku dolu bir ruh haliyle kendisini saraydan dışarı atar. Ahmedî Hani'nin mezarında Ahmet'in kurtulması için dua eder. Ardından odasına dönen Gülbahar çeyiz sandığındaki bütün değerli eşyaları bir torbaya doldurur. Eşyaları Memo'ya götürür ve karşılığında da Ahmet'i görmek ister. Memo Gülbahar'dan hiçbir şey almadan ona anahtarları verir ve oradan uzaklaşır. Gülbahar Sofi'yle karşılaşır ve ondan Ahmet'i çağırmasını ister. Ahmet Gülbahar'ın yanına gelir ve sevdalılar baş başa görüşürler. Sanki yıllardır birbirlerini tanıyor gibidirler. İki sevgili zindanın kulesine çıkıp el ele tutuşarak Beyazıt'ın eşsiz güzellikteki manzarasını izlerler. Şafak sökmeye önce Ahmet zindana geri döner. Gülbahar Memo'nun yanına gidip anahtarları teslim eder. Zindana geri dönmüş olan Ahmet Gülbahar'ı düşünmektedir. Yaşadıkları ilişkinin mutlu sonla bitmesinin olanağı yoktur. Ahmet kır atın Gülbahar için

geldiğine inanmaktadır. Gülbahar da babasının Ahmet'le evlenmesine izin vermeyeceğinin farkındadır. Bir paşa kızıyla bir dağlının evlenmesi olanaksızdır. Gülbahar Memo'nun kendisine karşı göstermiş olduğu nezaketi ve iyilikleri düşünür. Memo da Gülbahar'ı sevmektedir. Bunu anlamış olan Gülbahar Memo'dan bir daha anahtarları istemeye çekinir.

Aşıkların Yeniden Buluşması ve Ahmet'in İdam Edilecek Olması Gülbahar Mahmut Paşa'nın Ahmet'i affetmesi için bir çözüm yolu bulmaya çalışır. Ertesi gece Gülbahar'la Ahmet yeniden buluşurlar. Memo onlara odasını kullanabileceklerini söyler fakat ikili zindan kulesine çıkarlar. Çıkan haberlere göre Ahmet, kırk gün içinde atı Mahmut Paşa'ya iade etmezse kafası uçurulacaktır. Ahmet konuyu değiştirmek için Küp Gölü'nden bahseder. Ahmet ve Gülbahar daha önce Küp Gölü'nde tanışmışlardır. Birbirlerini ilk defa gölde görmüş olan ikili bir daha birbirlerini unutmamışlardır. Ahmet, Sofi ve Musa Bey'e acımaktadır. Onların öldürülmesini istemez. Ahmet onları kurtarabilmek için atı geri teslim etmeyi düşünür. Fakat Ahmet bunu yapması durumunda yerli halkın onu affetmeyeceğinin farkındadır. Gülbahar Ahmet'i kurtarabilmek için bir çözüm yolu bulur. Atı dağlılardan kendisi istemeye karar verir. Onların bir kadının isteğini yerine getireceklerini bilir. Fakat tek başına gitmek konusunda tereddüt eden Gülbahar kardeşi Yusuf'tan yardım ister. Yusuf Gülbahar'ın Ahmet'e aşık olduğunu öğrendiğinde sinirlenir ve babasının onu öldürebileceğini söyler. Yusuf Gülbahar'a bu konuda yardım etmeyi reddeder. Yusuf, olan bitenleri babasının duymasından hayli korkmaktadır. Gülbahar da Yusuf tarafından ispiyonlanmaktan korkar.

Gülbahar'ın Demirci Hüso'dan Yardım İstemesi Gece vakitlerinde Gülbahar odasının penceresinden Demirci Hüso'nun atölyesini izlemektedir. Hüso kimseyle konuşmayan ve sürekli çalışan bir karakterdir. Onun ateşe tapan bir büyücü olduğu söylenir. Atölyesinde sürekli olarak kıvılcımlar ve alevler görülür. Gülbahar Sofi'nin "Ağrıdağının Öfkesi"ni çaldığını duyar. Gülbahar Sofi'ye yakında öldürüleceklerini söyler ve bir çözüm yolunun olup olmadığını sorar. Gülbahar onların affedilmeleri ya da kurtulmaları için dağlılara ve babasına yalvarmayı düşünür. Sofi Gülbahar'a bunu yapmamasını söyler. Gülbahar çaresizlikten ne yapması gerektiğini bilmemektedir. Sofi kavalını yeniden çalmaya başlar. Gülbahar ateşe tapan ve büyücü Demirci Hüso'nun ona yardım edebileceğini düşünerek onun yanına gider. Hüso'nun atölyesine gelen Gülbahar ona bütün derdini anlatır. Hüso her şeyi bilmektedir ve onun gelmesine şaşırmamıştır. Hüso Gülbahar'a yarın gece gelmesini söyler. Bütün gün penceresinden Hüso'nun atölyesini izlemiş olan Gülbahar orada birçok büyüün gerçekleşmekte olduğunu görür.

Gülbahar'ın Kervan Şeyhi'yle Görüşmesi Akşam karanlığı çöktüğünde Gülbahar bitkin bir halde Hüso'nun yanına gider. Gülbahar'ın böylesine aşık olduğunu anlayamamış olan Hüso ona bir çözüm yolu bulacağını söyler. Hüso Gülbahar'dan aşağı köydeki Kervan Şeyhi'yle görüşmesini ister. Gülbahar Kervan Şeyhi'ne gider. Ona derdini anlatır. Şeyh Gülbahar'a idamdan önce bir şey olacağını ve sevdiklerinin kurtulacağını söyler. Gülbahar'ı gönderirken Hüso'nun kendisine uğramasını ister. Saraya geri dönen Gülbahar, Memo'nun iyiliklerini ve onun hüzünlü mizacını düşünür. Gülbahar onun için çok üzülmemektedir ve onun için bir şeyler yapmak ister. Ertesi sabah penceresinden dışarıyı izleyen Gülbahar Hüso'yu atına binerken görür. Hüso atına binmiş dağ yolunu tutmuştur. Hüso'nun yanında Kervan Şeyhi'nin mührü vardır. Bu mührü gören herkes istenen şeyi yerine getirecektir.

Mahmut Paşa'nın Döneklığı Mahmut Paşa atın geri getirilmesi durumunda bile, Cumartesi günü esirleri idam ettirmeye karar vermiştir. Demirci Hüso Perşembe akşamı, dağlılardan atı alıp getirmiş ve sarayın kapısına bağlamıştır. Atın geri getirilmesi üzerine köylüler kutlama yaparlar. Geri getirilen atla birlikte Memo derin bir karamsarlığa düşer. Atın yanına gelen Memo sinir krizi geçirerek onu öldürmeye niyetlenir. Müjdeli haberin ardından Ahmet'le Gülbahar bekçi kulübesinde beraber olurlar. Koyun koyuna yatmış olan sevgilileri gören Memo kıskançlık nöbeti geçirerek kılıcıyla onları öldürmek ister. Memo bir atın yanına gidip atı öldürmeye, bir sevgililerin yanına gidip onları öldürmeye niyetlenir. Gülbahar'ın güzel yüzü karşısında sinirleri yatışan Memo, sabah ışıklarının görünmesiyle birlikte sevgilileri uyandırır. Sevgililer öldürüleceklerini düşünmüşlerdir fakat Memo onlara kıyamamıştır. Ahmet'in affedilip köyüne döneceğini düşünen Gülbahar onu kaybedecek olmaktan dolayı derin bir üzüntü duyar. Bütün yerli halk Mahmut Paşa'nın ne diyeceğini beklemektedir. Mahmut Paşa halka atın kendisine ait olmadığını ve asilerin Cumartesi günü öldürüleceklerini söyler. Atın Mahmut Paşa'ya ait olduğunu bilen beyler ona karşı çıkar. Fakat Mahmut Paşa'nın gücü ve öfkesi karşısında hepsi siner. Hüso paşaya isyan eder. Onu yalancılık ve düzenbazlıkla suçlar. Hüso atı serbest bırakıp paşaya isyan eder.

Gülbahar'la Memo'nun Anlaşması Gülbahar, Ahmet'in affedilmesi için aile bireylerinden yardım ister. Fakat gördüğü herkes ona düşman gözüyle bakar. Memo'ya yalvarmayı son çare olarak gören Gülbahar onun yanına gider. Memo'ya Ahmet'i bırakması karşılığında istediği her şeyi yapacağını söyler. Memo uzun uzun düşündükten sonra Gülbahar'dan bir tutam saç ve asla unutulmamayı ister. Memo zindandaki mahkumları arka kapıdan kaçıtır. Ahmet'in ve diğerlerinin kaçtığını öğrenen Mahmut Paşa, adamlarıyla birlikte zindana gelir. Memo onların gitmesine izin verdiğini söyler. Bunun üzerine Mahmut Paşa ve adamları ona saldırır. Dövüşerek kale burcuna kadar gelen Memo, bu hayattan istediği her şeyi aldığını söyledikten sonra kendisini uçurumdan aşağıya bırakır.

Yusuf'un Mahmut Paşa'ya Her Şeyi Anlatması Memo'nun ölmüş olduğunu gören Yusuf, babasının olup biten her şeyden haberdar olduğunu sanır. Mahmut Paşa insanlara işkence eder ve bazı kişilerin derilerini yüzdürür. Babası tarafından öldürüleceğini düşünen Yusuf, ondan köşe bucak kaçmaya başlar. Babasının her şeyi bildiğini sanan Yusuf derin bir paranoya halindedir. Annesine bildiklerini anlatacağı sırada hastalanır. İyileştikten sonra Gülbahar'ın bir çözüm yolunun olduğunu düşünerek onun yanına gider. Daha fazla dayanamayan Yusuf, babasının ayaklarına kapanıp her şeyi anlatır. Mahmut Paşa adamlarından, bu olayın duyulmadan önce örtbas edilmesini ister. Mahmut Paşa'nın adamları Gülbahar'ın odasına gidip onu yakalarlar.

Gülbahar'ın Zindana Atılması Ardından Kurtarılması İsmal Ağa Gülbahar'ı zindana hapseder. Babasından ölesiye korkmuş olan Yusuf affedilir. Hatta Mahmut Paşa Yusuf'u getirmiş olduğu haberlerden dolayı ödüllendirir. Gülbahar'ın zindanda tutulduğu haberi zaman içinde çevre beldelere ulaşır. Oradan da büyük bir coğrafyaya yayılır. Ahmet'in ve Gülbahar'ın aşkı halkın dilinde türküler olur. Onların durumlarına üzümlü türküler çığırılmış olan halk bir araya gelerek Mahmut Paşa'nın sarayının kapısına dayanır. Sarayın kapısını yıkan halk Gülbahar'ı zindandan kurtarır. Aşıkların kavuşmasıyla birlikte halk, sarayın önünde eğlenmeye, dans etmeye ve şarkı söylemeye başlar. Kervan Şeyhi Ahmet'e Gülbahar'ı alıp Hoşap Beyi'nin kalesine gitmesini söyler.

Aşıkların Hoşap Beyi'ne Sığınması Geleneğe göre kız kaçıran erkek bir eve sığındığında ev sahibi onları korumak zorundadır. Şeyhin arzusunu her şeyden önemli gören Hoşap Beyi, konuklarını koruyup Mahmut Paşa'nın rızasını alarak onları evlendireceğine söz verir. Fakat Hoşap Beyi Mahmut Paşa'nın öfkesinden ve inadından çekinmektedir. Onun başka paşalarla bir olup kendisine saldırılacağını düşünür. Fakat Hoşap Beyi, şeyhin isteğini yerine getirmek için canını bile verecek bir karaktere sahiptir. Güvendiği bir dostunu Mahmut Paşa'ya aracı olarak gönderecektir. Akşam karanlığı çöktüğünde aşıklar yatmak için hazırlanırlar.

Ahmet'in Gülbahar'a Karşı Olan Tavırlarının Değişmesi Ahmet'in Gülbahar'a karşı olan tavırlarında ciddi değişimler olmuştur. Ahmet Gülbahar'a soğuk davranır ve uyuyacakları zaman araya kılıç koyar. Yatağın ortasına koyulan kılıç, yatağı paylaşan iki kişinin baci-kardeş olduklarını göstermektedir. Gülbahar Ahmet'in neden böyle davrandığını anlayamaz ve sabah saatlerinde onu uyandırıp tavırlarındaki değişimin sebebini sorar. Aslında ikisi de bunun sebebini bilmektedirler fakat birbirleriyle bu konu üzerine bir türlü konuşamazlar.

Paşa ve Bey Arasındaki Müzakereler Hoşap Beyi'nin Mahmut Paşa'ya elçi olarak gönderdiği Molla Muhammed kaleye geri dönmüştür. Mahmut Paşa elçiyi oldukça öfkeli karşılamış ve onu öldürtmemek için kendisini zor tutmuştur. Mahmut Paşa Gülbahar'la Ahmet'in birbirlerine bağlanıp kendisine gönderilmesini istemiştir. Aksi halde askerlerini kaleye göndermekle Hoşap Beyi'ni tehdit etmiştir. Mahmut Paşa Hoşap Beyi'ne ve Kervan Şeyhi'ne hakaretler etmiştir. Hoşap Beyi onun çıldırmış olduğunu anlar. Ne olursa olsun kararından vazgeçmeyeceğini söyler ve Ahmet'e sahip çıkacaktır. Ahmet'le avlanmaya giden Hoşap Beyi diğer yandan olası bir saldırıya karşı hazırlık yapar. Birkaç gün sonra kalenin ilerisinde bir grup atlı görür. Atlılar kaleye girip Hoşap Beyi'yle görüşürler. Beylerin söylediklerine göre Mahmut Paşa savaşmaktan son anda vazgeçmiştir. Paşa Ahmet'le Gülbahar'ın bir an önce geri gönderilmesini istemektedir. Hoşap Beyi bunu yapamayacağını ve töreyi çiğneyemeyeceğini söyler. Hoşap Beyi aşıkların teslim edilmesi haricinde her şeyi yapabileceğini, Ahmet'e toprak hatta köy verebileceğini söyler. Beyler Mahmut Paşa'nın sarayına geri dönerler. Mahmut Paşa beyler için ziyafet hazırlattıktan sonra Erzurum Paşası'yla anlaşmaya karar verir. Rüstem Paşa Mahmut Paşa tarafından gönderilen nameyi okuduktan sonra ona cevap gönderir. Rüstem Paşa Ahmet'i haklı bulmuş ve Gülbahar'la atın ona verilmesini Mahmut Paşa'ya salık vermiştir. Bu cevabı okuyan Mahmut Paşa küplere biner. Osmanlı'nın ne hale düştüğünü düşünüp daha da sinirlenir. Rüstem Paşa'nın kıskançlıktan dolayı bunu yaptığını düşünür. Mahmut Paşa kendisine yardım edeceğini düşündüğü her yere elçi gönderir fakat hiçbirinden olumlu cevap alamaz.

Hoşap Beyi ve Mahmut Paşa savaşmayı göze alamazlar. Ayrıca halk tarafından nefret edilmekten çekinen Mahmut Paşa sevgilileri ayırma hususunu daha fazla uzatmak istememektedir. Hüso sarayın dışında bir kavalcıya "Ağrıdağının Öfkesi"ni çaldırır ve hikaye anlatılır. Hüso paşaya seslenerek "Ağrı Dağı'nın öfkesi üzerine olsun" der. Paşa onu yanına getirir. Hüso ona lanet okuyup ağzına geleni söyler. Ardından paşanın huzurundan ayrılır.

Mahmut Paşa'nın Evliliğe İzin Verme Şartı İsmail Ağa'nın aklına bir fikir gelir ve bunu paşaya sunar. Ağrı Dağı'nın zirvesine daha önce hiç kimse çıkıp geri dönememiştir. Ahmet Ağrı Dağı'nın zirvesine çıkıp geri dönebilirse Gülbahar ona verilecektir. Paşa bu fikri beğenir ve İsmail'i birkaç adamla birlikte Hoşap Beyi'ne gönderir. Hoşap Beyi istenen şartı duyduktan sonra bunun bir intihar görevi olduğunu söyler. Fakat kendilerinden istenen her şeyi kabul edeceklerini söylediği için sözünden geri dönemez. Hoşap Beyi Ahmet'le görüşür. Ahmet Mahmut Paşa'nın teklifini kabul eder. Ahmet Ağrı Dağı'nın zirvesine çıktığında bir ateş yakacak ve böylece herkes onun dağın zirvesine çıktığını anlayacaktır. Tanıdığı herkes Ahmet'e engel olmaya çalışmış olsa da o paşanın yanına gider. Ardından Ağrı Dağı'nın yolunu tutar.

Mahmut Paşa'nın Korkusu ve Şartından Cayması Kısa sürede sarayın önünde ciddi bir kalabalık birikir. Herkes Ahmet'i merak içinde beklemektedir. Mahmut Paşa kalabalığın dağıtılıp dağıtılamayacağını sorar. Kalabalık askerlerin başa çıkabileceğinden oldukça fazladır. Mahmut Paşa sarayının önünde biriken kalabalığın merakından, öfkesinden ve başkaldırısından tam anlamıyla korkmuştur. Kervan Şeyhi'ni halkı paşaya ve Osmanlı'ya karşı ayaklandırmakla suçlar. Mahmut Paşa halkın kendisini linç edeceğini bildiği için artık dağın doruğunda ateşin yanmasını isteyen kişilerden biri olur. İsmail Ağa Mahmut Paşa'dan balkona çıkıp halka kararından vazgeçtiğini ve aşıkları evlendireceğini söylemesini önerir. Mahmut Paşa korkmuş olduğunun anlaşılmasını istemediği için bu öneriyi reddeder. Mahmut Paşa ilk olarak halka karşı dövüşerek ölmeye niyetlenir. Gece vakitlerinde kalabalığın yavaş yavaş homurdanmaya başladığı görülür. Kalabalığın saraya doğru yöneldiğini fark eden Mahmut Paşa yelkenleri suya indirir. Balkona çıkıp halka hitap eden paşa, Ahmet'i affettiğini ve sevgilileri evlendireceğini söyler. Bir grup atlı Ahmet'i geri getirmek için yola çıkar. Sabaha doğru kalabalık yavaş yavaş azalmaya başlamıştır. Herkes dağın zirvesini gözlemektedir. Gece vaktinde Hüso'nun atmış olduğu bir sevinç çiğliğiyle herkes uyanır. Ahmet ateşi yakmayı başarmıştır. Saraya geri dönen Ahmet içeri alınmaz. O da Hüso'nun yanına gidip helallik ister.

Sevgililerin Trajik Sonu Düğün hazırlıkları hemen başlamıştır fakat sevgililer atlarına binip Ağrı Dağı'na doğru yol alırlar. Küp Gölü'ndeki bir mağaraya giren çift ateş yakar. Birbirleriyle hiç göz göze gelmezler ve konuşmazlar. Gülbahar Ahmet'e neden böyle davrandığını sorar. Ahmet Memo'nun neye karşılık olarak kendisini özgür bıraktığını ve canını verdiğini öğrenmek ister. Gülbahar ona hiçbir şey vermediğini fakat istediği her şeyi verebileceğini söylediğini söyler. Ahmet almış olduğu cevap karşısında yatağın arasına yeniden kılıç koyar ve uyur. Ertesi sabah Gülbahar, Ahmet'in Küp Gölü tarafından yutulduğunu görür. Gülbahar onun geri dönmesi için yalvarır. Ahmet'e "benim yerimde sen olsaydın sen de aynı şeyi yapardın" der. Bu olayın ardından Ağrı Dağı'ndaki Küp Gölü efsaneleşir. Çobanlar her yıl gölün etrafında toplanarak "Ağrıdağının Öfkesi"ni çalarlar.

Temalar

Gelenek Ağrı'nın Beyazıt ilçesinde yaşayan dağlı halkının oldukça katı gelenekleri ve töreleri vardır. Toplumu oluşturan bireyler yüzyıllardır sahip çıkılan törelere ve geleneklere sadık olmalıdırlar hatta gerekirse onu korumak uğruna canlarını vermelidirler. Töre ya da geleneğe karşı gelen kişi toplumdan dışlanır. Dağlıların bir geleneğine göre; evin kapısının önüne gelmiş olan at, üç kez evden uzak bir yere götürülüp bırakılır. Evden üç kez uzaklaştırılmış olan at eğer her seferinde eve geri dönerse o atın yeni sahibi önünde durduğu evin sahibidir. Bu şekilde elde edilmiş at tanrı yadigarı olarak görülür. Gerçek sahibi kim olursa olsun asla geri verilmez. Bunun haricinde birbirine seven iki genç hangi eve sığınırılsa, ev sahibi onları korumak ve ebeveynleri ikna edip gençlerin evlenmelerini sağlamak zorundadır. Ahmet'le Gülbahar Hoşap Beyi'ne sığınırırlar. Kervan Şeyhi'nin arzusunu yerine getirmek isteyen Hoşap Beyi geleneğe sadık kalmak için elinden geleni yapar. "Ağrıda her şey gelenektir. Kimse geleneğin dışına çıkamazdır".

Aşk Temellerini efsaneden almış olan anlatının ana teması Gülbahar'la Ahmet arasında geçen aşk hikayesidir. Ahmet, Ağrı'da çobanlık yapan bir dağlıdır. Gülbahar ise Beyazıt'ın paşası olan Mahmut Paşa'nın kızıdır. Böylesine iki ayrı toplumsal sınıfa mensup olan bireylerin bir araya gelebilmesi oldukça güçtür. Ahmet zindana atıldıktan sonra bir gün kaval çalar. Gülbahar onu kaval

çalarken duyar ve onu görüp aşık olur. İkili arasında imkansız bir aşk başlar. Sevgililer paşanın otoritesine, zulmüne ve sarayda onlara düşmanca bakan dalkavuklara karşı mücadele edip birbirlerine kavuşmaya çalışırlar. Gülbahar Ahmet'i zindandan kurtarabilmek için paşanın atını uzun uğraşlar sonucunda dağlılardan geri almayı başarır. Fakat Mahmut Paşa sözünden döndükten sonra Gülbahar zindancıbaşı olan Memo'ya yalvararak Ahmet'in kaçmasını sağlar. Uzun çabalar sonucunda sevgililer birbirlerine kavuşmayı başarır. Lakin yinede aşkları trajik bir şekilde son bulur.

Kıskançlık Mahmut Paşa'nın zindancıbaşısı olan Memo, paşanın kızı olan Gülbahar'a aşıktır. Ahmet'in zindanda tutulduğu süre boyunca Memo, Gülbahar'a onunla görüşmesi için izin verir. Fakat yüzünde ve tinsel durumunda bitmek tükenmek bilmez bir keder, karamsarlık ve acı vardır. Memo Gülbahar'ın sevdiği adamla görüşmesine izin verir fakat onlar her görüştüğünde Memo derin bir üzüntüye gömülür. Mahmut Paşa'nın istediği at geri getirildiğinde herkes Ahmet'in serbest bırakılacağını düşünür. Atın getirildiği gece sevgililer bekçi kulübesinde birlikte olurlar. Gülbahar'ın başka birisiyle birlikte olmasına katlanamayan Memo gece boyunca atı ya da çifti öldürmek konusunda gidip gelir. Gülbahar'ın güzel yüzünü gören Memo onlara kıyamaz. Ne atı ne de çiftleri öldüremez. Mahmut Paşa at geri getirilmiş olmasına rağmen Ahmet'i öldürmeye karar verir. Gülbahar son çare olarak Memo'dan Ahmet'i serbest bırakmasını ister. Memo Gülbahar'dan bir saç tutamı ve onun tarafından hiç unutulmamayı istedikten sonra Ahmet'i serbest bırakır. Hayatta istediği her şeyi elde etmiş olduğunu söyleyen Memo kalenin burcundan kendisini aşağıya atar ve ölür. Ahmet serbest bırakılması karşılığında Gülbahar'ın Memo'ya ne verdiğini öğrenmek ister. Gülbahar Memo'ya istediği her şeyi verebileceğini söylemiştir. Gülbahar'ın bu cevabı üzerine Ahmet Küp Gölü'ne atlayarak kendi canına kıyar. Gülbahar ona "benim yerinde olsaydın sen de aynı şeyi yapardın" der.

Hırs Soylu atı bir dağlı tarafından ele geçirilmiş olan Mahmut Paşa onu geri alabilmek için her şeyi yapar. Başlangıçta atı geri getiren kişiyi ödüllendireceğini söyler. Atın geri verilmemesi üzerine atını saklayan kişileri öldürtmeye karar verir. Bir dağlının kendisine başkaldırmış olmasına katlanamayan Mahmut Paşa, halka zulmetmeye başlar. At geri getirildikten sonra bile otoritesinin sarsıldığını düşünerek başkaldıranları idam etmesi gerektiğini düşünür. Ahmet ve Gülbahar Hoşap Beyi'ne sığınır. Mahmut Paşa hırsından insanların derilerini yüzer ve onlara çeşitli işkenceler yapar. Osmanlı Devleti'nin gücüne güvenir ve halkı küçük görür. Bulduğu makamın gücünü kullanarak istediği her şeyi yapabileceğini düşünür. Otoriteye başkaldıran herkesi korkunç şekillerde cezalandırmak ister. Mahmut Paşa'nın bütün hırsı ve cesareti aslında korkusundan kaynaklanmaktadır. Bir araya gelmiş ve otoriteye başkaldırmış olan halk kitlelerinden ölesiye korkmaktadır. "Bunlar bir erkek ve bir kadının mutluluğu için buraya toplanmışlardı. Dışardan bakınca öyle görünüyordu. Ama bunun altında çok şey vardı. İnanılmaz bir öfke vardı. Yüz bin yılın başkaldırma duygusu vardı. Şu konuşmayan, kıpırdamayan azıfke... Bir delikanlıyla bir kızın sevdasını bahane eden öfke... Gittikçe zaman bozuluyor ve halk azıtıyor. Bugün benim sarayımın kapısını tutarlar kız bahanesiyle, yarın İstanbul şehrini doldurur Padişahın sarayının kapısını tutarlar başka bir bahaneyle. Vakt erişti gibime gelir. Şu halka bir çare bulamazsak hepimizin kellesi gider. Yarın zulmü bahane ederler, öbürsü gün vergiyi, öbürsü gün sarayımızı, öbürsü gün ekmeği... Ve birikirler birikirler..."

Arkadaşlık Paşanın zulmüne ilk başkaldıran kişiler Sofi, Ahmet ve Musa Bey olur. Onun adaletsizliğine boyun eğmeyen karakterler zindana atılırlar ve birbirlerine yoldaşlık ederler. Birbirlerine şartlar ne kadar olumsuz olursa olsun yardımcı olmaya çalışırlar. Ardından onların isyanına Demirci Hüso ve Kervan Şeyhi de dahil olur. Demirci Hüso Mahmut Paşa'ya ağzına ne gelirse söyler ve ondan korkmamaktadır. Halkın bir araya gelmesini sağlayan en önemli güçlerden bir tanesidir. Kervan Şeyhi halk tarafından saygı görür. Onun iyiliklerinin kıymetini bilen halk şeyhin önderliğinde bir araya gelip sarayın önünde toplanır. Ahmet ve Gülbahar'ın birbirlerine kavuşması için bütün yerliler birlik olmuşlardır. Hoşap Beyi de aşıklara elinden geldiğince yardımcı olmaya çalışır ve onları korur. Demirci Hüso, Kervan Şeyhi, Ahmet ve Gülbahar halkın bir araya gelmesini sağlayıp paşanın yüreğine korku salarlar. Aşk, birçok insanın birlik olmasını sağlayan yegane güç olur.

Hüzün Anlatının olay örgüsü birçok dramatik ve trajik unsurla bezenmiştir. Gülbahar, zindana atılmış olan Ahmet'i kurtarmak için elinden gelen her şeyi yapar. Onun idam edileceği düşüncesi Gülbahar'ı günden güne tüketir. Memo'nun yardımları sayesinde Ahmet zindandan kurtulur. Fakat Memo, Ahmet'in serbest bırakılması karşılığında Gülbahar'dan almış olduğu bir tutam saçın ardından intihar eder. Ahmet serbest bırakılması karşılığında Gülbahar'ın Memo'ya ne verdiğini merak eder. Bundan dolayı çiftin arası açılır. Birbirleriyle göz göze gelmezler, konuşmalar ve Ahmet uyurken yatağın arasına kılıç koyar. Yatağın arasına koyulan kılıç yatağa giren kişilerin bacı-kardeş olduklarını

simgelemektedir. Anlatının sonunda K p Gölü'ne gelen çift bu konu üzerine konuşurlar. Ahmet Gülbahar'a Memo'ya ne verdiğini sorar. Gülbahar Memo'ya hiçbir Şey vermediğini fakat istediği her Şeyi verebileceğini söylemiştir. Ahmet almış olduğu bu cevap karşısında K p Gölü'nde boğularak intihar eder.

Kişi İncelemesi

Ahmet

(Aık – Dışa Dönük)

Karakter Babası Resul ve dedesi Sultan Ağa gibi kaval üstadı olan Ahmet, Girid'in dağlılarından. K p Gölü'nde kaval çalan Ahmet bir gün evinin önünde çeşitli damgaları olan bir at bulur. Töreye göre at kime gelirse ve onun yanından ayrılmazsa atın sahibi o kişi olur. Atın sahibi olan Mahmut Paşa Ahmet'ten atını geri ister. Fakat Ahmet atı geri vermemek konusunda direnir. Mahmut Paşa'nın söylediği yalanlar sonucunda yakalanan Ahmet zindana atılır. Burada paşanın kızı Gülbahar'la tanır ve ikili birbirlerine aşık olurlar. İki sevgili birbirlerine kavuşabilmek için paşayla mücadele ederler. Mahmut Paşa kızını tek bir Şartla Ahmet'e verecektir. Bu Şarta göre Ahmet, Ağrı Dağı'na çıkıp geri dönmelidir. Ahmet Ağrı Dağı'nın zirvesine çıkar ve geri döner. Fakat Ahmet'in Gülbahar'la ilgili aklını kurcalayan bazı soruları vardır. Kişilik  zellikleri olarak Ahmet; duyarlı, bilinçli, tokg zli, meraklı, güdümlü, maceracı, canlı, gelenekçi, dostane, yardımsever, nazik, cömert, güvenilir, sadık, dürüst, kararlı, sakin, özgüvenli, mutlu/mutsuz, iyimser/karamsar ve cesur bir tiptedir.

Etkinlikler Ağrı'nın Beyazit ilçesinde çobanlık yapan Ahmet bir gün evinin önünde bir at bulur. Atın  zerindeki çeşitli damgalardan onun önemli birisine ait olduğu anlaşılır. Sofi Ahmet'e geleneği hatırlatır ve Ahmet atı alıp üç kere evinin uzağında bulunan bir yere bırakır. At her g t r l ş nde Ahmet'i takip eder. Dolayısıyla at Ahmet'e gönderilmiş bir tanrı yağıdarı olarak kabul edilir ve ne olursa olsun Ahmet onu kimseye vermeyecektir. Bir süre sonra Mahmut Paşa'nın adamları olan Kürt beyleri Ahmet'e gelip paşanın atını geri isterler. Ahmet Kürt beylerine geleneği hatırlatınca haklı bulunur. Atının geri verilemeyeceğini  ğrenen Mahmut Paşa Ahmet'le kendisi görüşmek ister. Fakat köye geldiğinde Sofi'den başka hiç kimseyi bulamaz. Ahmet ve diğer köylüler Ağrı Dağı'na saklanmışlardır. Mahmut Paşa Ahmet'i affettiğine dair ferman çıkarır. Bunun  zerine Ahmet Mahmut Paşa'nın huzuruna gelir. Ahmet atı veremeyeceğini s leyince zindana atılır. Sofi'yle birlikte zindana atılmış olan Ahmet kaval çalmaya başlar. Onun çaldığı müziği duyan Gülbahar Ahmet'i görünce aşık olur. Memo'nun yardımları sayesinde Ahmet'le Gülbahar zindanın kulesinde gizlice görüşmeye başlarlar. Gülbahar dağlılardan atı getirtmeyi başarır. Sevgililer o gece bekçi kulübesinde birlikte olurlar. Sabah vakitlerinde Mahmut Paşa, Ahmet'i yine de idam ettireceğini s yer. Bunun  zerine Ahmet Memo'nun yardımları sayesinde zindanın arka kapısından kaçmayı başarır. Gülbahar'ın da kaçmasının ardından ift, Kervan Şeyhi'nin  nerisi  zerine Hoşap Beyi'ne sığınırlar. Ahmet'in Gülbahar'a karşı olan davranışlarında ve tutumunda ciddi değişiklikler olmuştur. Ahmet onun yüzüne bakmaz, onunla konuşmaz ve yatağın arasına kılıç koyar. Hoşap Beyi'yle Ahmet sürekli avlanmaya giderler. Mahmut Paşa İsmail Ağa aracılığıyla Ahmet'e haber gönderir. Kızını tek bir Şartla ona vereceğini s yer. Ahmet'ten Ağrı Dağı'nın zirvesine çıkıp canlı olarak geri dönmesini ister. Ahmet hiç düşünmeden bu teklifi kabul eder. Demirci H so'yla helalleştikten sonra dağın yolunu tutar. Ahmet Ağrı Dağı'nın zirvesine çıkmayı başarır ve zirvede herkesin görebileceği bir ateş yakar. Ardından Mahmut Paşa'nın sarayına geri döner fakat onu sarayın içine almazlar. Düğün hazırlıkları hemen başlamıştır fakat Ahmet'le Gülbahar her Őeyin başladığı Ağrı Dağı'ndaki K p Gölü'ne gelirler. Birbirlerinin yüzüne hala bakmazlar, konuşmazlar ve yatağın arasına kılıç koyarlar. Ahmet Gülbahar'dan Memo'nun ne karşılığında onu serbest bıraktığını öğrenmek ister. Gülbahar ona hiçbir Şey vermediğini fakat isteseydi her Şeyi verebileceğini s yer. Almış olduğu yanıt karşısında Ahmet sabah saatlerinde kendisini K p Gölü'ne atar ve hayatını kaybeder.

Etkileşim Anlatının başkahramanı olan Ahmet oynamış olduğu rolle oldukça etkin ve baskın bir karakter görüntüsü verir. Anlatı aracılığıyla verilmek istenen iletilerin en önemli yansıtıcısıdır. Eserde rol oynayan bütün karakterlerle iletişim ve etkileşim halindedir.

ÖRNEK ANILAR

Yetenekli Ahmet, yaşamış olduğu yörenin en meşhur kaval  stadıdır: "Bu evin erkekleri üstüne kaval çalan bir kişi daha gelmemişti Ağrıdağına. Belki de Şu yeryüzüne. Bunu Sofi söylüyorsa doğruydu. Çünkü Sofi bütün Şu doğunun, Kafkasın, İnanın, Turanın en ünlü kavalcısıydı".

Talihli/Talihsiz Ahmet bulmuş olduğu at sayesinde hayatının aşkıyla tanışır. Fakat aynı zamanda bulmuş olduğu at onun ölümüne sebep olur: "Ama kimin olursa olsun, bu at senin. Kapına haktan armağan geldi." "Haktan..." dedi Ahmet. Bir sevinç mi, bir bela mı? Ahmedin yüzüne düşen gölge Sofinin gözünden kaçmadı. "Kimin olursa olsun bu at şenindir. Yalnız, şu damgayı gözüm ısırıyor. Çok eski günlerden kalma bir damga".

İnatçı Ahmet, birçok konuda olduğu gibi, atla ilgili almış olduğu karardan vazgeçmez: "Atı kimin evinde, kimin elinde bulursa onun kellesini vuracaktım." Ahmet: "Ne yapalım, at benim kismetimdir," dedi. "Ordusunu çekip gelecek üstümüze." "At benim kismetimdir." "Mahmut Han zalim bir paşadır." "At benim kismetimdir." "Mahmut Hanla başa çıkılmaz." "At bana haktan yadigardır".

Aşık Gülbahar'a samimi bir sevdıyla bağlanır: "Ahmet zindanın dibinde şimdi yapayalnız bir taş gibi kalakalmıştı. Bu gerçekleşen mucizeye, Gülbaharın sıcak büyüüne, sıcacık kadın kokusuna bir türlü inanamıyor, bu gece ona bir düş görmüş gibi geliyordu. Bir an ikircikleniyor, düş mü gerçek mi, diye kendi kendine soruyor, iliklerine kadar sevdıyla, mutlulukla doluyor, sonra gene boşluğuna, inanmamazlığa, yalnızlığına dönüyordu".

Cesur Öldürüleceğini bilmesine rağmen o, arkadaşları için endişelenir: "Bizim boynumuzu vurduracak, vurdursun. Ama yüz yaşında Sofinin de boynu vurulur mu? Bu zulüm işte," dedi. "Dünya dünya oldu olalı yapılmamış, görülmemiş, duyulmamış bir zulüm. Yazık Sofiye. Çok kocalmış. Ama hiç aldırıyor. Boyuna kaval çalıp gülüyor, oynuyor, iki büklüm beliylen".

Mahmut Paşa (Vicdansız – Duygusal)

Karakter Eserin kötücül karakterinin babası, Erzurum'da medrese eğitimi aldıktan sonra İstanbul'a gidip saraya girmiştir. Sarayda bulunduğu kısa bir sürenin ardından Beyazıt'a paşa olarak gönderilir. Paşanın babası ilim ve sanatı sever, dağlıların kültürlerine sahip çıkar. Babası gibi Erzurum'da okuyan Mahmut Paşa birçok memleket gezdikten sonra Beyazıt'a geri döner. Babasının aksine paşa dağlıları sevmemektedir ve imkan bulması halinde İstanbul'a gitmek istemektedir. Bir Ermeni, Bir Kürt ve bir de Kafkasyalı olmak üzere üç kadınla evlidir. Toplamda sekiz oğlu ve üç kızı vardır. Atını kaybetmiş olan paşa onun Ahmet adındaki bir dağlının elinde olduğunu öğrenir. Mahmut Paşa atını geri almak ve itibarını kaybetmemek için insanlara işkence eder. Gülbahar'la Ahmet'in birbirlerine aşık olduğunu öğrendiğinde onlara engel olabilmek için elinden geleni yapar. Mahmut Paşa; duyarsız, bilinçsiz, açgözlü, hasmane, bencil, kaba, zalim, güvenilmez, sorumsuz, düzenbaz, umursamaz, takıntılı, endişeli, kızgın, cesur/korkak ve sitemkar bir tiptedir.

Etkinlikler Beyazıt Paşası olan Mahmut Han, atının kaybolması üzerine çevre vilayetlere onun bulunup kendisine teslim edilmesi için haber göndermiştir. Atını bulup getiren kişiyi beş at ve elli altınla ödüllendirecektir. Mahmut Paşa'nın atının nerede olduğu bulunur fakat atı bulan kişi onun tanrı yadigarı olduğunu söyleyerek onu geri vermeyi reddeder. Mahmut Paşa emrindeki Kürt beylerini atı almaları için gönderir. Fakat geleneği bilen Kürt beyleri atı almadan geri dönerler. Bunun üzerine Mahmut Paşa adamlarıyla birlikte bizzat atı bulan Ahmet'in köyüne gider. Köyde Sofi'den başka kimseyi bulamaz. Sofi'nin isyankar söylemlerine katlanmayan Mahmut Paşa onu zindana attırır. Atını ve Ahmet'i bulmak isteyen Mahmut Paşa, Ağrı'nın her yerinde onları arar fakat bulamaz. Atını ve Ahmet'i bulamamış olan paşa bir ferman yazdırarak Ahmet'i affettiğini söyler. Huzuruna çıkan Ahmet'ten atını geri isteyen Mahmut Paşa'nın isteği reddedilir ve Mahmut Paşa Ahmet'i zindana attırır. Eğer atı kırk gün içinde geri getirilmezse mahkumları idam ettireceğini söyler. Söz konusu edilen soylu at bulunur ve paşaya geri getirilir. Fakat Mahmut Paşa sözünden geri dönerek atın kendisine ait olmadığını ve mahkumları idam ettireceğini söyler. Paşanın sarayının önüne ciddi bir kalabalık toplanır. Ahmet Memo sayesinde zindandan kaçmayı başarır. Mahmut Paşa oğlu Yusuf'tan Gülbahar'la Ahmet'in birbirlerine aşık olduklarını öğrenir. Mahmut Paşa Yusuf'u ödüllendirir ve Gülbahar'ı zindana attırır. Sarayın kapısının önünde toplanan kalabalık bu haber üzerine kapıyı kırarak içeri girer. Gülbahar'ı zindandan kurtarıp kutlama yaparlar. Paşa kızgın kalabalık karşısında hiçbir şey yapamaz. Mahmut Paşa kızının ve Ahmet'in Hoşap Beyi'ne sığındığını öğrenir. Kendisine gönderilen elçiler tehdit edilir ve savaş çıkaracağını söyler. Ancak Hoşap Kalesi hiçbir zaman ele geçirilememiştir. Bundan dolayı Mahmut Paşa savaşı göze alamaz. Erzurum Paşası'ndan kızını geri alabilmek için yardım ister. Fakat Rüstem Paşa onun bu isteğini reddeder. Mahmut Paşa ne yapacağını bilememektedir. İsmail Ağa paşaya bir fikir önerir. Daha önce kimsenin çıkıp canlı olarak geri dönemediği Ağrı Dağı'na Ahmet'i göndermeye karar verirler. Ahmet dağa çıkıp geri dönebilirse kızıyla evlenmesine izin verecektir. Ahmet Mahmut Paşa'nın huzuruna gelip teklifi kabul ettiğini söyler ve yola

çıkar. Bunun haberini almış olan halk sarayın etrafında toplanmaya başlar. Mahmut Paşa görmüş olduğu kalabalığın fazlalığından, öfkesinden ve başkaldırısından korkar. Her şeyini kaybedeceğini düşünür. Öfkeli kalabalığın hareketlendiğini gören paşa balkona çıkıp Ahmet'i affettiğini söyler ve onun geri getirilmesi emrini verir. Ahmet dağa çıkmayı ve herkesin görebileceği bir ateş yakmayı başarır. Böylece Mahmut Paşa mağlup edilmiş olur.

Etkileşim Anlatıyı oluşturan kişi kadrosunun kötücül tarafında yer alan Mahmut Paşa, olay örgüsü boyunca oldukça baskın ve etkin bir rol oynar. Eserde oynamış olduğu rolle okura birçok ileti verir. Eserde rol alan bütün anlatı kişileriyle iletişim ve etkileşim halindedir. Anlatıyı oluşturan entrikanın en önemli kaynağıdır.

ÖRNEK ANILAR

Tehditkar Atını geri alamamış olan Mahmut Paşa, Ahmet'i tehditleriyle sindirmeye ve hizaya getirmeye çalışır: "Paşa dedi ki arkasındaki ulu dağa, başındaki birkaç ipsize güvenmesin. Dağını da, başındakileri de yerle bir ederim, dedi. Hem de eder," dediler".

Buyurgan Paşanın herkese karşı kullanmış olduğu konuşma üslubu oldukça buyurgandır: "Bu atı sizden isterim," dedi".

Zalim Paşa istediği şeyleri elde edebilmek için masum insanlara zulmetmekten çekinmez: "Evlere ateş verdirdi Paşa sonra da. Yanan bir evden çok yaşlı, ak sakalları ise bulanmış, uzun kaşları gözlerini örtmüş, yepyeni, mavi işlemeli bir şal-şapık giymiş bir yaşlı çıktı Paşanın karşısına. Bu kişi Sofiydi. Paşaya dik dik baktı. Kartal gözleri kıvılcımlıydı".

İnatçı Paşa istediklerini elde etmek konusunda ısrarcı ve kararlıdır: "Benim derdim Ahmet değil. At da değil. Bu kadar dağlı nereye çekilip gitti? Sofiden başka kimseyi bulamadık bu kadar dağ köyünde. Bir karınca bile göremedik. Köylüleri de isterim bahar gelmeden, karlar erimeden," diye konuştu".

Düzenbaz Mahmut Paşa atını geri alamaması üzerine, Ahmet'i affettiğine dair ferman yazdırır. Ahmet onun huzuruna çıktığında onu tutuklatır: "Bunu duyunca Paşanın kanı başına sıçradı, bağırdı: "Bilmem," dedi. "Ya atım gelir, ya da başını alırım. Atın şunu zindana".

Gülbahar (Açık - Dışa Dönük)

Karakter Mahmut Paşa'nın kızı olan kadın karakter yirmi iki yaşındadır. "Gülbahar orta boylu, dolgundu. Duru, açık bir teni vardı. Buğday benizliydi. O, kız kardeşlerinden başka türlüydü. Ağrıdağı kadınları gibi üst üste dökme fiştanlar giyer, saçlarını kırk örgü yapardı. Gerdanlığı altındı. Ayak bileklerine Ağrıdağı kadınları gibi altın, inci, zümrüt halhaller takardı. Çok zekiydi. Az konuşur, hep inceden gülerdi". Diğer kardeşlerinden farklı bir kişilik yapısına sahip olan Gülbahar köylülere sürekli olarak yardım eder ve onlar gibi giyinir. Paşanın atı yüzünden zindana atılan Ahmet'i kaval çalarken görür. Gülbahar onu görür görmez aşık olur. Gülbahar Ahmet'i babasının zulmünden kurtarmak için elinden geleni yapar. Ahmet'in serbest bırakılması için zindancıbaşı Memo'ya saçından bir tutam verir. Ahmet'e, onu kurtarmak için Memo'ya istediği her şeyi verebileceğini söyler. Kişilik özellikleri açısından Gülbahar; duyarlı, tokgozlü, meraklı, yardımsever, dostane, nazik, cömert, güvenilir, güdümlü, yaratıcı, maceracı, endişeli/sakin, mutlu/mutsuz, iyimser/karamsar ve cesur bir tiptedir.

Etkinlikler Zindana atılmış olan Sofi'nin kavalıyla "Ağrıdağının Öfkesi"ni çaldığını duyan Gülbahar, onun yanına gidip onunla tanışır. Bir süre sonra Ahmet'le Musa Bey de zindana atılır. Ahmet'in kaval çalması üzerine zindana gelen Gülbahar onu görür görmez aşık olur. Birbirlerine sevdalanmış olan sevgililer zindancıbaşı Memo'nun sayesinde devamlı olarak zindanın kulesinde görüşürler. Ahmet'i öldürülmekten kurtarmak isteyen Gülbahar erkek kardeşi olan Yusuf'la görüşür. Yusuf Mahmut Paşa'dan korktuğu için yardım etmeyi reddeder. Gülbahar Mahmut Paşa'ya yalvarmayı ya da ailesinden yardım istemeyi düşünür fakat onların bu konuda hiçbir şey yapmayacaklarının farkındadır. Bunun üzerine Gülbahar sarayın karşısında bir demirci atölyesi olan Hüso'dan yardım istemeye karar verir. Ertesi gün Hüso Gülbahar'a, Kervan Şeyhi'ni görmesini önerir. Kervan Şeyhi'nin yanına giden Gülbahar ondan iyi haberler alır. Şeyhe göre idamdan önce iyi şeyler olacak ve sevdiği adam özgür kalacaktır. Bu haberi alan Gülbahar yeniden Hüso'nun yanına döner ve onunla görüşür. Ertesi gün Hüso Mahmut Paşa'nın atını geri almak için dağlıların köyüne gider. Hüso Perşembe

akşamı atla birlikte geri döner ve sarayın kapısına onu bağlar. Sevgililer o gece bekçi kulübesinde beraber olurlar ve birlikte uyurlar. Atın geri geldiğini gören Memo, Gülbahar'ı Ahmet'ten kıskandığı için atı öldürmeye niyetlenir. Ardından kulübeye dönüp sevgilileri kılıçtan geçirmeyi düşünür. Sevgililer onun geldiğinin farkındalardır ve kaderlerine razı bir şekilde onun ne yapacağını beklerler. Güneşin doğuşuyla birlikte Gülbahar'ın güzel yüzünü gören Memo, onları öldürmekten vazgeçer ve sevgilileri uyandırır. Mahmut Paşa atı geri almaktan vazgeçer ve asileri öldürmeye karar verir. Gülbahar'a bütün ailesi düşman gözıyla baktıkları için Gülbahar onlardan yardım isteyemez. Tek kurtuluş yolu olarak Memo'yu gören Gülbahar ondan yardım ister. Uzun uzun düşünen Memo bir saç tutamı ve asla unutulmamak karşılığında Gülbahar'a yardım etmeyi kabul eder. Gülbahar onun bütün isteklerini kabul eder ve Memo mahkumların kaçmasına izin verir. Mahmut Paşa Gülbahar'ın Ahmet'e aşık olduğunu Yusuf'tan öğrenir. Bunun üzerine Mahmut Paşa kızını zindana kapatır. Sarayın önünde birikmiş olan halk kapıyı kırarak Gülbahar'ı zindandan kurtarır. Gülbahar Ahmet'in yanına gelir. Kervan Şeyhi onları Hoşap Beyi'ne gönderir. Ahmet'in, zindandan kurtulduğu günden sonra, Gülbahar'a karşı olan bütün tavırları ve davranışları değişmiştir. Gülbahar bir sabah onu uykusundan uyandırıp bunun nedenini sorar fakat bir cevap alamaz. Gülbahar Ahmet'in neden böyle davrandığını tahmin etmektedir. Ahmet, Mahmut Paşa tarafından kendisine verilmiş olan görevi yerine getirir ve Gülbahar'la evlenmesi için önünde hiçbir engel kalmaz. Düşün hazırlıklarına başlanmışken sevgililer Ağrı Dağı'ndaki Küp Gölü'ne gelirler. Bir mağaraya sığınıp ateş yakarlar. Birbirleriyle konuşmazlar, göz göze gelmezler ve yattıkları sırada araya kılıç koyulur. Ahmet Gülbahar'a tek bir soru sorar. Memo'nun ne karşılığında kendisini özgür bıraktığını ve canını verdiğini öğrenmek ister. Gülbahar Ahmet'e, Memo'ya hiçbir şey vermediğini fakat isteseydi her şeyi verebileceğini söyler. Bunun üzerine Ahmet ertesi sabah Küp Gölü'ne atlayarak kendi canına kıyar. Bunun üzerine Gülbahar şöyle der: "Sen de benim yerimde olsan benim yaptığımı yapardın. Yeter artık, gel Ahmet, Ahmet, Ahmet!".

Etkileşim Anlatıda Ahmet'in sevgilisi ve Mahmut Paşa'nın kızı rollerini oynayan kadın karakter, olay örgüsündeki en baskın ve en etkin anlatı kişisidir. Anlatıdaki eylemleri, söylemleri ve içgörülerleriyle okura birçok ileti verir. Anlatıyı oluşturan kişi kadrosundaki her karakterle iletişim ve etkileşim halindedir.

ÖRNEK ANILAR

Sosyal Ailesindeki diğer fertlerin aksine Gülbahar, halkın sürekli arasındadır: "Öteki kardeşleri erkek olsun, kız olsun, saraydan çok az dışarı çıkar, çok az halkın arasına katılırlardı. Gülbahar böyle değildi. O, hep halkın arasındaydı. Toylardan, düğünlerden, derneklerden hiç eksik olmazdı".

Yardımsever Gülbahar, çevresindeki insanların sorunlarıyla elinden geldiğince ilgilenir ve onlara yardımcı olmaya çalışır: "Beyazıt kasabasının halkı, Ağrıdağının köylüleri Gülbahar'ı çok seviyorlar, ona bir ermiş gözüyle bakıyorlardı. Nerde bir hasta, nerde bir yardıma muhtaç kimse, nerde bir yaşlı varsa Gülbahar onun yanındaydı".

Kibar Gülbahar narin ve romantik bir kişilik yapısına sahiptir: "Gülbahar bu kaval sesi karşısında lalü ebkem kaldı. Orada, zindanın kapısına oturdu, belini duvara dayadı, Sofi çaldı o dinledi. Sofi coşmuştu. Durup dinlenmeden çalıyordu".

Duyarlı "İçinden ne olduğunu bilmediği sıcaklık, dostça bir duygu geçti. Babasının yaptığına deli divane olmuştu. Duvarın dibine oturup Ahmedin kavalını dinlemeye başladı. Kendinden geçti. Bir şey yapmalıydı, bir şeyler. Babasının insaniyetsizliğini örtmek için bir şeyler yapmalıydı. Musa Beyin de yiğitliği hoşuna gitmişti".

Coşkun Gülbahar'ın bütün duyguları içten ve yoğundur: "Gülbahar tepeden tırnağa muhabbet kesilmişti. İliklerine kadar sevgiyle dolmuştu. Elinin her değdiği şey, canlı cansız bir sevgi yalımında ürperiyordu. Gülbahar sarayda bir sevgi uğuntusu gibi durmadan dönüyor, bir an olsun yerinde duramıyordu. Bir an büyük sevinç içinde çalkaniyor, bir an karanlık bir umutsuzluğa düşüyordu. Sevgisi de korkusu da hisim gibi vuruyordu".

Aşık "Benim öpmeye kıyamadığım," diyor, bir ağıt olmuş, canını dişine takmış Ahmed'i kurtarma çareleri düşünüyordu. "Varsın o yaşasın da bir daha ölünceye kadar yüzünü görmeyim. Varsın yaşasın da... Varsın yaşasın. Dağlarda kurt sürüsü kadar çocukları olsun. Varsın o yaşasın da, ben öleyim".